טשערנאָוויצער בלעטער

אומאָפּהענגיקער אָרגאַן פאַר פּאָליטיק, קולטור און ווירטשאַפט.

„Czernowitzer Bleter",
Ziar independent pentru politica, cultura și economie
Redacția și Administrația: Cernăuți, str. Radu cel Mare 13
Plătibil și justițiabil la Cernăuți.

דערשיינט וועכנטלעך
°°°°°°
איינצל־עקזעמפּלאַר 5 ליי.

אבאָנאַמענט: 4 חדשים: 100 ליי, האַלביערלעך: 140 ליי, פאַר א גאַנץ יאָר: 280 ליי. — אויסלאַנד: 4 דאָלאַר יערלעך.
אַנאָנסן לויטן מילימעטער־טאַריף.

יאָרגאַנג I. | טשערנאָוויץ, דעם 29־טן יוני 1929. | נר. 7.

ווי אזוי לעבן זיך די יידן אין בוקאָווינע?

אָפענער בריוו צום „פאָרווערטס", ניו־יאָרק.

השובע רעדאקציע!

אין דער זונטאקנומער פונם 28-טן אפּריל ד. י. האט איר פארעפנטלעכט א באריכט פון אייער בער-לינער קארעספּאנדענט יעקב לעשטשינסקי, וועגן דער סיטואציע פונם בוקאווינער יידנטום. לייענדיק די קארעספּאנדענץ וויל זיך נישט גלייבן, אז איר מחבר איז דער באוווסטער סטאטיסטיקער און עקאנאמישער פארשער לעשטשינסקי, וואָרים די שילדערונג פון די מאטעריעלע פארהעלטנישן פון אונזער יידישער באפעלקערונג איז אזא אויבנאפּעדיקע און נישט ריכטיקע, אז ס'פאדערט זיך אומבאדינגט א קלאר-שטעלונג און אן ערנסטע אינפארמאציע איבער מצב, פון דעם 120 טויזנט קעפּיקן בוקאווינער קיבוץ.

מיר ווילן נישט באריכטיקן דעם טייל ווי לעשטשינסקי דערציילט וועגן פארנעם פון דער פּארטיי „בונד" און אירע אנגשטאלטן און פון זיינע איינדרוקן ביים באיאנער רבין. דאס זענען די אבלי-גאטע ראזשינקעס פאר א קארעספּאנדענץ און דער מחבר מעג צוליב א סך טעמים לאזן פריי זיין כח הדמיון. אבער וואס ס'איז נוגע אנדערע מיטיילונגען, טאר נישט בלייבן אין די קרייזן פון אייערע לעזער און אין דער יידישער עפנטלעכקייט אין אמעריקע אט דער רושם, וועלכן ס'לאזט איבער לעשטשינסקי.

די בוקאווינע געהערט צו די פראווינצן פונם אמאליקן עסטרייך וועלכע האבן אין דער מלחמה אמייסטן געליטן. די מערמאליקע פיינטלעכע אינ-וואזיעס האבן געמאכט שווערע שאדענס. 4555 ייד. הייזער זענען באשעדיקט געווארן: 2158 צום טייל און 2397 אינגאנצן הרוב געמאכט. וויזשניץ, סאדיגורע, באיאן און סערעט זענען כמעט גלייך געמאכט געווארן מיט דער ערד און ס'זענען נויטיק געווען שווערע מיליאנען כדי די שטעט ווידער אויפצובויען. איבער 1000 מלחמה-אלמנות און צווייטאל אזויפיל יתומים, איניקע הונ-דערט אינוואלידן, דאס זענען געווען די איבער-בלייבענישן פון דעם גרויסן קריג.

די ווידעראויפבוי-ארבעט וועלכע איז אנגעהויבן געווארן מיט די מיטלען פון „זשאינט" און מיט אייגענע כוחות האבן נאר אין א געוויסן טייל פארהיילט די וונדן, אויפגעשטעלט איבער 1500 פון די צע-שטערטע בנינים, געשטיצט די עקזיסטענצן אבער ס'איז נאך זער ווייט דערפון, אז ס'זאל אלץ אזוי זיין ווי אין דער קריטישסטער צייט פאר דער מלחמה.

דער עקאנאמישער קריזיס, וועלכער האט זיך אנגעריקט איפן לאנד נאך צוריק מיט איניקע יאר, די באציהונג פון די פריהערע רעגירונגען צו דער יידישער באפעלקערונג און דער עיקר: דער צען-טראריקער באלאגערונגס-צושטאנד און אויסנאמס-רעזשים איבערן גאנצן צפון פון בוקאווינע האבן עס געבראכט מיט זיך, אז די ייד. שטעטלעך וועלכע געפונען זיך דארט צווישן דניעסטער און פרוט זענען פארמשפט געווארן צו א פּיל-שטענדיקן אפשטארבן!

— וואלט ה' לעשטשינסקי אריינגעפארן קיין וויזשניץ, באטראכט אט די טויטע שטאט, ווי הינדערטער זענען אן פרנסות, ווי דער קריזיס האט אזוי דעמאראליזירט אז עס איז פשוט דארט נישט מער צו העלפן — פריער איז עס געווען א קהלה מיט 4000 נפשות און א סך עשירים, גרויסער האלץ-מסחר, בעלי-מלאכות, קליינע סוחרים א. א.

וואלט ער באזוכט די אנדערע טויטע פונקטן די שטעטלעך זאסטאוונא, קאצמאן, וואשקאוץ, סערעט, ווי ס'זענען אמאל געווען בליענדע יידישע זידלונגען און וועלכע זענען היינט צוליב דער פאליטיק פון ראמאניזאציע נישט מער ווי חורבות, וואלט ה' לע-שטשינסקי באזוכט זיינע חברים אין ראדעוויץ, הומאר און שאין און געהערט זייערע נויטן און צרות, זייער ראנגלען זיך מיט די טעגלעכע דאגות — דאן וואלט ער נישט געוואגט ארויסצושרייען אין דער וועלט אריין, אז אין בוקאווינע לעבט זיך גוט — אפילו נישט אין רעלאציע מיט באסאראביע.

ווער ס'באטראכט טשערנאוויץ נאר פונם „מארגנרויט"-שפּיץ אויס און זעט דאס לע-בענדיקע בילד אויף די גאסן, דעם פארקער, די פרעמדע און אייגענע הענדלערס, דעם דאכט זיך אז ס'איז אלין אזוי שען.

וואלט אבער לעשטשינסקי צו זיך גלאזט רעדן די סטאטיסטיקן, וואלט ער אריינגעקוקט אביסל טיפער אין דעם „ווילנע דבוקאווינע" וואלט ער געהאט דאס ריכטיקע בילד פון דער שטאדט ווי ס'לעבן אויף צרות 45 פראצענט פון דער גאנצער יידישער באַ-פעלקערונג פונם לאנד.

וואלט דער פארשער לעשטשינסקי, גענומען די צאל פון די יידישע סוחרים וועלכע האבן אנגעזעצט זייט 1-טן יענער 1929 ביז צו דער צייט, ווען ער איז דא געווען;

די צאל פון די בעלי-מלאכות וועלכע האבן נישט קיין ארבעט און זענען אנגעוויזן אויף עפנטלעכע הילף;

די צאל פון די ווערקשטיבער ווי ס'זענען נאר דא קריסטלעכע לערניינגלעך און ס'פעלט א יידישער נאכוויקס;

וואלט ער נאכגעפארשט ווי די פון פוילן גע-בראכטע טעקסטיל-אינדוסטריע ליקווידירט זיך און ס'ווערן צענטליקער יידישע ארבעטסלאז;

וואלט ער זיך פאראינטערעסירט מיט דעם ייד. קליינבירגערטום, זיינע הובות-משא און 36 פראצענט עיסקה, וואס זיי צאלן כדי נאך נישט אינגאנצן צע-דריקט ווערן פונם קריזיס;

וואלט ער אנגעקוקט דעם אפגעקאלעכטן סבר פון פונם יידישן האלץ-מסחר, וועלכער איז אן יעדן ווערט און ממשות;

ער וואלט נישט געקענט שרייבן אזוינע אימזיניקע גוזמאות: „דער וואלד-האנדל אין רומעניע גייט איבער אין יידישע הענט". „די טשערנאוויצער בערזע אין יידישע הענט".

ווער ס'קען נענטער די פארהעלטנישן אין וואלד-האנדל, ווער ס'קאן די קרבנות פון די האלץ-ספּעקולאציעס אין די לעצטע יארן, דער באטראכט עס פאר א ציניזם אט די אינפארמאציע פון אייער בערלינער קארעספּאנדענט. און א נענטער באַ-קענען זיך מיט טשערנאוויצער בערזע-יידן, באוויזט אז ס'זענען דארט הויפּטזעכלעך דעקלא-סירטע וועלכע דרייען זיך ארום א גאנצן טאג אין דער פאסטגאס פארקויפנדיק א טאלער כדי צו פארדינען 1/2 ליי!

און ערשט די טויזנט-גליקן פונם יידישן האנדל אין טשערנאוויץ, פון די יידישע אנגעשטעל-טע אין קריסטלעכע קראמען — פון וועלכע מיר דא ווייסן גאר נישט — איך דא גרייזט לעשטשינסקי און איז א קרבן פון פאלשע אינ-פארמאציעס אדער פון פאלסיפיקאטארן פון דער אמתער סיטואציע!

און דער עיקר, וואס מ'מוז זען אין טשער-נאוויץ, דאס וואס ווארפט זיך אין די אויגן און בעט זיך, מ'זאל עס נענטער באטראכטן, דאס איז די מוראדיקע דירה-נויט, דער שרעקלעכער עלנט אין דירות, וואס האט נישט זיין גלייכן אין גאנץ רומעניע און איז א שפּעציפישע טשערנאוויצער צרה!

ס'איז נישט א „רירעוודיקער און באוועג-לעכער דלות" פון א גאס מיט נידריקע הייז-לעך — ווי ס'באריכטעט אייך לעשטשינסקי — ס'איז א נויט, וועלכע ווארפט צענויף צו 8—7 נפשות אין א קעלער-שטוב, וועלכע רויבט ביי מער ווי אכט טוי-זענט יידישע קינדערלעך די זון און די לופט, וועלכע פעדערט די טובערקולאז און ראכיט פון א גאנצן דור, און דעמאראליזירט אומציילקע משפחות, צעפרעסט די יוגנט און פאראומערט שווער די טעג פון די אלטע.

וואלט אפילו אלין געווען אן ארדנונג אין טשער-נאוויץ, וואלטן די יידישע פרנסות נישט געווען געבויט אויף ווינט און לופט, וואלט דער יידישער בעל-מלאכה-שטאנד זיך נישט געפונען אין אזא יאוש און די ייד. באאמטן און אנגעשטעלטע נישט געליטן אזא דחקות — און ס'וואלט נאר געווען די דירה-נויט מיט אירע קאנסעקווענצן וואלט עס אויך גענוג געווען, אז די טשערנאוויצער יידן זאלן זיך געפונען אין א שווערער סיטואציע, און א פיל שווע-רער פון די יידן פון די באסאראבי-שע שטעטלעך.

און אויך דאס מוז ריכטיג געשטעלט ווערן: טשערנאוויץ איז נישט בוקאווינע — און רעדן פון טשערנאוויץ און מיינען די גאנצע בוקאווינער פראווינץ האט פונקט אזא טעם, ווי דער-ציילן פון א באזוך „ביים בוקאווינער רבי" און מיינען דעם באיאנער רבי...

איך בין איבערצייגט, אז איר חשובע פריינט פונם „פאָרווערטס" האט אבסאלוט נישט קיין אינטערעס אין נישט ריכטיקע שילדערונגען פון אונזער לעבן און פארהעלטנישן דא און אז איר וועט למען האמת אויפ-קלערן דאס אלין.

מיט דרך ארץ
ש. א. סופר.

—

די וואך.

אין דייטשלאנד ווערט צוגעגרייט א געזעץ צו רעפארמירן די ארבעטסלאזן-פארזיכערונג. דער פּראָ-יעקט זעט פאר אן אונטערשטיצונג פאר 36 וואכן וועלכע באטרעפט אן ערך 75 פראצענט פונם טעג-לעכן שכירות.

*

קארל ראדעק האט באקומען די דערלויבעניש זיך אומצוקערן פון זיין פארשיקונג אין סיביר, קיין מאסקווע.

*

די ווינער „ארבעטער-צייטונג" פארעפנטלעכט א רייע דאקומענטן וועגן „די היימווערן" און זייער צו-גרייטונג צום בירגער-קריג. גאז און האנדגראנאטן געפינט זיך אין אלע אפטיילונגען כדי צו קעמפן קעגן דער באפעלקערונג.

*

דער ענטפער פון דער אונגארישער רעגירונג אויף דער רומענישער נאטע וועגן בעטלען'ס דרשה איז געהאלטן אין א טאן פון פרידלעכקייט און זאגט ארויס דעם ווילן פון אויפנעמען גוטע שכנישע באציונגען.

*

די בודזשעט-קאמיסיע האט פארגעלעגט א פלאן פון עקאנאמיע אין די הוצאות און פאדערט דאס אפזאגן פון אלע דיורניסטן, פון אפשאפן די קאַ-מיסיע-געלדער און נישט האלטן קיין אויטאמאבילן א הוץ פאר די מיניסטארן און זייערע גענעראל-סעקרעטארן.

*

די בוקארעשטער „וויאצא אוניציאטארא", ארגאן פון דער קאמוניסטישער גרופּע, איז קאנפיסקירט געווארן אויפן וואקזאל כדי זי זאל נישט ארויס אין דער פראווינץ.

*

דעם 30-טן יוני קומען פאר אין א רייע פון זשודעצן וואלן צו די האנדעלס- און אינדוסטריע-קאמערן, אין איניקע פונקטן האט מען זיך געאייניקט אויף ליסטעס וועלכע ווערן דערקלערט אלס געוויילט.

*

אין טיגינא איז דער געוועזענער שאפער פון דער פּרעפעקטור פארמשפט געווארן צו צוויי חדשים ארעסט פאר א מאיעסטעטס-באליידיקונג. ער האט נישט שיין גערעדט פון דער רעגענטשאפט און דער רעגירונג.

*

אויף א בעראטונג אין דער האנדעלס-קאמער אין גאלאץ, האט דער האנדעלס-מיניסטער דערקלערט, אז דאס לאנד מאכט איצט דורך דעם שווערסטן

עקאנאמישן קריזיס זייט 29 יאָר, און אז ס'וועט זיין אן אמתע קאטאסטראָפע אויב די שטאביליזאציע וועט נישט געלונגען.

*

צוליב די רעגנס און שטורמ'ס אין די לעצטע טעג זענען א רייע ליניעס אין זיבנבירגן גאנץ איבער-געשווענקט און ס'זענען איינגעטרעטן שטערונגען אין דער קאָמוניקאציע.

*

אין ירושלים ווערט איצט געבויט א גרויסער האָטעל, וועלכער וועט באטרעפן אן ערך פון 100 טויזנט פונט. די ארבעטן זענען איבערגע-געבן געוואָרן אן עגיפטישער בויאונטערנעמונג און יידישע ארבעטער וועלן נישט באקומען קיין שום באשעפטיגונג.

*

די א"י-דיקע פרעסע פארעפנטלעכט דעם אָפמאך צווישן „אחדות-העבודה" און „הפועל-הצעיר" אין די פאראייניקונגס-פלאטפאָרם, וואס איז שוין ראטיפיצירט פון ביידע צענטראל-קאָמיטעטן. די פאראייניקטע פארטיי באטראכט זיך אלס א טייל פונם אינטערנאצ. ארבעטערקלאס און אלס טרעגערין פון דער חלוצישער פארווירקליכונג פונם ציוניזם.

*

אין יאָר 1928 זענען אין א"י דערשינען 417 ביכער און בראָשורן, דערפון 350 העבריאיש, 15 אין יידיש און די איבעריקע ענגליש, דייטש א. א.

נאָטיצן

פילסודסקי דער מלך!

זייט א שטיקל צייט פירט זיך אין פוילן א פארביסנסטער קאמף צווישן דער דעמאָקראטיע און דער רעאקציע, וואס וויל ענדערן די קאָנסטיטוציע און אנפירן א מיליטערישע דיקטאטור.

דער דעפוטאט סלאווע ק, איינער פון די אָנ-העגנער פון דער פאָליטישער איבערקעריניש, פיל-סודסקיס א מקורב, האָט עס עפנטלעך דערקלערט אין דער אָפיציאָזער „גלאָס פראוודי" ברענגט עס. „אז ס'איז בעסער איבערברעכן די ביינער אפאָר דעפוטאטן, איידער צו דערפירן דאָס לאנד דערצו, אז מ'זאָל דארפן אוועקשטעלן פוילן-וואָרפערס אינמיטן די גאסן". ער באהויפטעט אז די קאָנסטיטוציע-ענדערונג מוז אויף יעדן אופן פאָרקומען, נישט אָפשטעלנדיג זיך אפילו פאר אן איבערקעריניש, און באגרינדעט עס דערמיט, וואָס די ביזאיצטיקע פארלאמענטארישע פראקטיק האָט עס דערוויזן, אז ס'איז, כמעט, אומ-מעגלעך צו פירן די ממשלה אן דער הילף פון די מינאָריטעטן, וועלכע זענען עס ס'רוב דאס צינגל פון דער וואָג. בכדי צו באפרייען זיך פון דעם דאָזיקן יאָך מוז מען, לויט זיין מיינונג, דערווייטערן די מינאָריטעטן פונם אלטיוון פאָליטישן לעבן, וואס קאָן דערגרייכט ווערן נאָר דורך אן ענדערונג פון דער קאָנסטיטוציע. די פוילישע פ. פ. ס., פירנדיק איר שווערן קאמף פאר דער דעמאָקראטיע האט אראָפ-געבראכט קיין פוילן דעם פרעזידענט פון דייטשן רייכסטאָג ל ע ב ע, דעם געוועזענעם בעלגישן מיניסטער-פרעזידענט וואנדערוועלדע און אנדערע פירערס פונם סאָציאליסטישן אינטערנאציאָנאל, וועלכע האָבן אין גרויסע פארזאמלונגען דערציילט וועגן די דער-אָבערונגען פון דער דעמאָקראטיע און סאָציאליזם, און גערופן צו פארטיידיקן די גרונד-יסודות פונם פארלאמענטאריזם, אין פוילן.

נישט וועלנדיק דערמאנט זיך: א יידישע טאָכ-טער גייט זיך שמד'ן. ס'קלינגען שוין די קלויסטער-גלאקן. גיט דער רבי די לעצטע סגולה, אז די מוטער זאָל אנטבלויזן פאר דער טאָכטער אירע ברוסטן, פון וועלכע זי האט אמאָל געזויגן. אפשר וועט דאס אויף איר משפיע זיין און זי וועט דאך חרטה האבן.

די געוועזענע חברים פון פילסודסקין ווילן אים דערמאנען, אז ער איז אמאָל געווען א סאָציאל-דע-דעמאקראט און געקעמפט פאר דיזעלבע דעמאקרא-טישע פרינציפן ווי זיי. צו וועט עס נוצן?

פילסודסקי איז מער א מיליטער-מאן, ווי א פּאָ-ליטיקער, און ס'איז א גרויסע פראגע, צי מען וועט אים קאָנען באוועגן דורך אזוינע סענטימענטן. M.

——

ווערים.

א שרעקלעכע מכה איז אויסגעגאנגען איפן לאנד. ס'האבן זיך באזעצט אויף די פעלדער פון באסאראַ-ביע און צפון-בוקאווינע ווערים, און פרעסן אויף א גרויסן טייל פון די אונטערגעוואקסענע תבואות, בא-זונדערס די צוקער-ריבן און פאפשאָיעס. אז דאס הייסט א מאנגל אין תבואה, א יקרות, א קלענערער אָדער בכלל נישט קיין עקספאָרט, און דערנאך ממילא אן אלגעמיינער יקרות, פארשטייט א יעדער איינער, וואס פארנעמט זיך נישט דווקא מיט דער וויסנשאפט פון נאציאנאל-עקאנאָמיע. ס'איז דער אייביקער גלגל-החוזר, וואס באווייזט זיך ספעציעל אין זיין גאנצער ריכטיקייט אין ווירטשאפטלעכן לעבן, אז איינס שלעפט מיט דאס אנדערע, אז חיבאלד ס'גייט נאר ארויף איין פראָדוקט פון ארבעט, שטייגן בהדרגה'דיק אלע באדארף-ארטיקל פונם מענטש.

אין דערזעלביקער צייט ווערט באקאנט א צווייטער פאקט: אין מלוכה'שן בודזשעט פארנעמט דער געהאלט פונם רומענישן אמבאסאדאָר אין פאריז דעם סכום פון 400.000 ליי א חודש, אחוץ הוצאות פאר די דינערס פון דער גאנצער פאמיליע און דערציערס פון די קינדער און די געהעלטער פאר די איבריקע פונקציאָנארן פון דעם אמבאסאדאָר. אונזער מלוכה פארמאגט ב"ה אין אלע מלוכות פון דער וועלט אמ-באסאדאָרן, וואס „רעפרעזענטירן" אויף אָט דעם „ווירדיקן" אופן אונזערע אינטערעסן. מען קאָן עס גאר נישט אויסרעכענען, וואס פאר א סומעס פון מיליאָרדן ס'קאסטן אָט די דאזיקע פארזאָרגערס, פאר וועלכע ס'ווערט ארויסגעפרעסט דער דם התמצית אין שטייערן. אבער עפעס באווייזט זיך נישט ווילנדיק א געדאנקען-אסאָציאציע פון ווערים דא און דאָרטן, פון נאטירלעכע פאראזיטן אויף די תבואות און די פעלדער און קונצלעכע בלוט-זויגער'ס אויפן לייב פון דער אפאטישער באפעלקערונג. .·.

רעגולירטע אָדער פרייע עמי-גראציע.

* איז מען בכח צו רעגולירן די עמיגראציע, זי צו פירן אין באשטימטע לענדער, אנצוצייכענען טעריטאָריעס, וווהין ס'זאָלן עמיגרירן די פארשידענע קאטעגאָריעס פון די וואנדערער?

איז דער פראָבלעם פון לאנדווירטשאפטלעכער אומשיכטונג נאר א פראגע פון באָדן, צי א פסיכאָ-לאָגישער פראבלעם פון דעם, וואָס זאָל זיך באזעצן אויף דער ערד?

און זאָלן אלע עמיגראציע-פראגן נאך ווייטער פארענטפערט ווערן נאר אויפן חשבון פון אמערי-קאנער יידנטום, וועלכע האלטן אויס אין גאנץ אייראָפע זייערע היאס-ביוראָס?

אויף די פראגן אין שיכות מיט דער יידישער וואנדערונג, האט הער ב ע נ ז ש א מ י ן, וויצעפרעזי-דענט פון „היאס" אין אמעריקע רעפערירט אין טשער-נאָוויץ, און געקומען צו די אויספירן אז די פ ע ר-ז ע נ ל ע כ ק י י ט איז אנטשיידענט פאר אלץ, וואָס ס'קומט פאָר מיטן עמיגראנט אין זיין נייעם לאנד.

עס קען סיין שום ביורא און קיין פאכמאן נישט ראטן וווהין צו פאָרן, ווארעם די איינאָרדנונגס-סענלעכקייטן זענען זער פארשידן. אָפט אנטשטייט דאָרט א ישוב ווו מ'האָט עס קיינער נישט געגלויבט. קובא איז א באווייז פון דער שטארקער צופאסונגס-פעאיקייט פונם יידישן עמיגראנט!

ה' בענזשאמין ווארפט אָפ די לאנדווירטשאפט-לעכע אומשיכטונג, ווארעם ער געפינט אומעטום ביי די ייד. קאָלאָניסטן א טענדענץ צוריקצוציין אין די שטעט, צום מסחר און צו די נייע פראָפעסיעס. אזוי לאנג די לאנדווירטשאפט פאָדערט א שווערע האָרע-וואניע און טראָגט אזוינע שענדלעכע שכירות'ן, וועט עס די ייד. באפעלקערונג פאר זיך נישט געווינען!

וועגן דער ווייטערער ארבעט פארן שוץ פון די עמיגראנטן, האט הער בענזשאמין אפעלירט צו די טשערנאָוויצער יידן און בכלל צו די יידן אין אייראָפע אראָפצוגיין פון קעסט פון דער אמעריק. יידישער געזעלשאפט, און אליין איבערנעמען די דאגה פאר די פאראָרעמטע ברידער!

——

א. סוּוערסקי.

מיין געדאנק איז אָן א הויט . . .

איין שטיקל נאָכשלעפ פונם טאָג, האב איך צום סוף אויף לאָמפן אויפגעהאנגען,
האָט נאכט זיך אויסגעזעצט אויף קאָפע אקסלען פון די שטאָקן,
האָט מיין מחשבה אויסגעטון שיך און זאָקן . . .

ווי, איך האָב מיין כמורנע הוים אין אלע דרויסנס נישט דערקענט,
אין אלע דרויסנס נישט דערקענט;
אז נאס טראָגט אום דעם אומרו פון צעשויבערטן לאמטערן,
וואָס שמירט אוים געל די אָדערן פון דארע ווענט.
און יעדער זאָל דען דערהערן —
דאָס שליקערצן, פון טריט, פון ריידער און פון הייזעריקע טראמען,
וואָס כראקען אוים די דזוינגעכצן פון קנעכלען און פון הענט —
און ווילן מיין אליינקייט ספ'ען ? . . .

און אז דער נאכט'ס קאָפ-האָר האָט זיך געוואלגערט צווישן אויסגעשמירטע פלעקן,
און ערגעץ האָט א מארק אויף זיך אליין געבילט,
און ערגעץ האָט געהוסט א שטעקן —
מיינט מיין חבר, אז איך האָב זיך פארקילט . . .

זאָג איך: זע נאָר חבר, מיינע אויסגעשניצטע פוס,
זע נאָר, ווי מיין קאָפ האָט אויסגעשקראָבעט קארבן אויפן פלויט,
און קראָצט דעם בלאָטער פון געשוואָלן דאך —
וייל אינעווייניס ערגעץ פופט א קאָלדרע מיט א פעטער זאך,
וואָס גרעבצט און טוט אויף זאטער חייב א ניס, —
נאָר זע נאָר, חבר, מיינע אויסגעשניצטע, דארע פיס;
מיינע אויסגעשניצטע, דארע פיס —
זע נאָר, ווי געדאנק ביי מיר איז אָן א הויט . . .

גאנצפרי.
האָט איימיצער אין די געדערים פון דער נאכט צעשאָטן ווייסן קרויט,
און אויפגעוועקט א קוה.
האָט איין עק הימל פונם בוזעם אויסגעקוועטשט א רויט שטיק-איי,
א וואָגן מיט א גוי,
א האָן'ס א קריי —
און איך האָב אָפגעגעספערט: אוי! . . .

א קאַפיטל

פון ע. מ. רעמארקס:

אויפן מערב נישטאָ קיין נייעס.

איך זיץ ביי קעמעריכ'ס בעט.

ער גייט אלץ מער איין. ארום אונז איז א גרויס געפילדער. א שפיטאָל-צוג איז אָנגעקומען און ס'ווערן אויסגעקליבן די טראנספאָרט-פעאיקע פארוווּנדעטע. דער דאָקטער גייט פאָרביי קעמעריכ'ס בעט, ער גיט אפילו נישט קיין קוק אויף אים.

„א צווייט מאָל, פראנץ", זאָג איך. ער שטיצט זיך אויף די עלנבויגן און הייבט זיך פון די קישנס:

„זיי האָבן מיר דעם פוס אראָפגענומען."

ער ווייסט דאָס אלזאָ שוין. איך שאָקל מיטן קאָפ און זאָג: „דאנק גאָט, וואָס דו ביזט דערמיט אָפּגעקומען!"

ער שווייגט.

איך רעד ווייטער: „עס האָבן אויך געקאָנט זיין ביידע פיס, פראנץ. וועגעלער האָט פארלוירן דעם רעכטן אָרעם, דאס איז א סך ערגער. די קומסט דאָך אצינד אהיים."

ער קוקט מיך אָן: „מיינסטו?"

„אודאי!"

ער חזרט איבער: „מיינסטו?"

„זיכער, פראנץ. דו מוזט נאָר קודם אביסל צו זיך קומען פון דער אָפעראציע."

ער ווינקט מיר, נעענטער צו קומען, בייג מיך איבער אים און ער שעפטשעט: „איך גלויב דאס נישט".

„רעד נישט קיין שטותים, פראנץ, אין עטלעכע טעג ארום, וועסטו עס אליין איינזען. וואס איז דען דאס פאר אזא גרויסע זאך, אן אמפוטירטער פוס! היינט ווערן אסך ארגערע זאכן צענויפגעשטיקלט."

ער הייבט א האנט אין דער הויך: „קוק אקאָרשט אָן די דאָזיקע פינגער!"

„דאס קומט פון דער אָפעראציע, עסן נאָר ווי ס'געהער צו זיין און דו וועסט דיך שוין ערהאָלן. האָט איר דאָ ליטישע קאָסט?"

ער ווייזט אויף א שיסל, וואס שטייט נאָך האלב פול.

איך ווער אויפגעבראכט: „פראנץ, דו מוזט עסן. עסן איז דער עיקר. דאס עסן איז דאָך דאָ נישט שלעכט."

ער גיט א מאך אוועק מיט דער האנט. נאָך א קורצער פויזע זאָגט ער לאנגזאם: „כ'האָב אמאָל געוואָלט ווערן אן אָבער-פערשטער".

„קענסט עס נאָך ווערן" טרייסט איך. „פראַן היינט וווּנדערבארע פראָטעזן. דו פילסט אפילו נישט אז ס'פעלט דיר עפעס; זיי ווערן צונויפגעשלאָסן מיט די מוסקלען. ביי האנט-פראָטעזן קאָן מען באוועגן מיט די פינגער און ארבעטן, אפילו שרייבן. און ס'ווערן נאָך אלץ בעסערע דערפינדונגען געמאכט".

א צייט לאנג ליגט ער שטיל. דאן זאָגט ער: „דו קענסט מיינע געשנירטע שיך מיטנעמען פאר מילערן". איך שאָקל צו מיטן קאָפ און קלער נאָך, מיט וואָס איך וואָלט אים געקאָנט טרייסטן. זיינע ליפן זענען פארווישט, דאס מויל איז גרעסער געוואָרן, די ציין שטארצן ארויס, ווי זיי וואָלטן זיין אויס קרייד. דאס פלייש צעגייט, דער שטערן בויגט זיך אויס שטארקער. די באקנביינער שטעקן ארויס. דער סקעלעט הייבט זיך אָן אויסצופאָרמען. די אויגן פארזינקען שוין. אין א פאָר שעה וועט אלץ זיין פארביי.

ער איז נישט דער ערשטער, וועמען איך זע אזוי; אבער מיט אים זענען מיר צוזאמען אויפ-געוואקסן, דאס איז שוין א גאנץ אנדערע זאך. איך האָב פון אים די לעקציעס אָפגעשריבן. אין דער שול פלעג ער טראָגן א ברוינעם אנצוג מיט א לאץ. ער איז אויך געווען דער איינציקער פון אונז, וואָס האָט געמאכט די גרויסע ריזן-כוואליע ביים רעק. אז ער האָט זי געמאכט, זענען זיינע האָר אראָפגעפאלן איבער זיין שטערן ווי זייד. קאנטאָרעק האָט טאקע דערפאר מיט אים שטאָלצירט. נאָר פאפיראָסן האָט ער נישט פארטראָגן. זיין הויט איז געווען זייער ווייס. ער האָט געהאט אין זיך עפעס מיידלישעס.

איך קוק אויף מיינע שטיוול. זיי זענען גרויס און לעפיש. די הויזן זענען אין זיי אריינגעשטופט. אז מ'שטייט אויף, זעט מען אויס גראָב און שטארק אין די דאָזיקע ברייטע כאָליוועס. אָבער אז מיר גייען זיך באָדן און טוען זיך אויס, באקומען מיר ווידער שמאָלע פיס און שמאָלע אקסלען. דאן זענען מיר נישט קיין זעלנער נאָר כמעט יינגלעך. מ'וואָלט עס אויך נישט געגלייבט, אז מיר קאָנען טראָגן טורניס-טערס. ס'א מאָדנע זאך, אז מיר זענען נאקעט. דאן זענען מיר ציווילייסטן און פילן זיך אויך אזוי.

פראנץ קעמעריך האט אויסגעזען ביים באָדן זיך, קליין און שמאָל, ווי א קינד, און אָט ליגט ער אצינד. פארוואָס? מ'וואָלט באדארפט פארבייפירן די גאנצע וועלט פאר זיין בעט און זאָגן: אָט דאס איז פראנץ קעמעריך, ניינצענאהאלב יאָר אלט, ער וויל נישט שטארבן, לאָזט אים נישט שטארבן!

— — ס'טונקלט. קעמעריכ'ס פנים ווערט אלץ בלייכער. עס הייבט זיך פון קישן און איז אזוי בלאס אז עס שימערירט. די ליפן באוועגן זיך שטיל. איך גיי צו נענטער. ער שעפטשעט: „אז איר וועט גע-פונען מיין זייגער, שיקט אים אָפ אהיים".

איך ווענד נישט איין. ס'האָט נישט מער קיין צוועק. מ'קאָן אים נישט איבערצייגן. אן עלנטקייט באפאלט מיך אין מיין הילפלאָזיקייט. אָט דער שטערן מיט די איינגעפאלענע שלייפן, דאסדאָזיקע מויל, וואס איז שוין נישט מער ווי א ציין-געביין, די דאָזיקע פארשפיצטע נאָז! און די דיקע וויינענדיקע

י. בערנפעלד.

די יידישע בוך־פּראָדוקציע אין יאָר 1926|27

II.

ס'איז פריער געוואָרן אָנגעוויזן, אז דער ביבליאָ־גראַפישער יאָרבוך פאַרצייכנט די גאַנצע ליטעראַרישע שאַפונג פונם יאָר 1926, הן דאָס, וואָס איז דער־שינען אין א זעלבסטשטענדיקער בוכפאָרם, הן דאָס, וואָס איז געווען פארעפנטלעכט אין צייטונגען און זשורנאַלן. דאָ ווערט באַטראַכט נאָר די בוך־פּראָ־דוקציע, און די יידישע פרעסע, וואָס וועגן איר ברענגט דער יאָר־בוך געניוע רשימות, ווערט דאָס־מאָל נישט באַהאַנדלט. א שפּעטערער אַרטיקל וועט אונז אפשר געבן די מעגלעכקייט, זיך אומצוקערן צו דעם ענין.

טאַבעלע 1.

יאָר	צאָל פון ביכער
1926	856
1927	1030

כאָטש די ציפער פאַר 1927 איז צו איילּיק צונגע־גרייט, אזוי, אז זי נעמט אפשר נישט אַרום די גאַנצע ליטעראַטור, איז זי גרעסער ווי די פון 1926. נאָך בולטער ווערט דאָס כסדרדיקע וואַקסן פון דער ייד. בוכפּראָדוקציע, ווען מיר נעמען אין אכט די ציפערן פאַר 1912, דעם יאָר פון פאַר דער מלחמה, און 1921 קנאַפּ נאָך דער מלחמה.

טאַבעלע 2.

יאָר	צאָל פון ביכער
1912	407
1921	358
1927	1030

די ציפער פאַר 1912 איז כמעט גענוי, באַ־טרעפט אבער נאָר די פּראָדוקציע אין די רוסישע לענדער. מיט דער פּראָדוקציע אין אמעריקע קאָן מען רעכענען פאַר אָט דעם יאָר אן ערך פון 500. און דיזעלבע ציפער מעגן מיר אננעמען פאַר 1921, דעם יאָר נאָך די גרויסע איבערקערעניש, ווען א פאַרבינ־דונג מיט רוסלאַנד און אויך די אמעריקאַנישע לענ־דער איז נאָך געווען זער א שווערע, אזוי אז אייגנט־לעך נאָר די פּראָדוקציע אין די פּוילישע לענדער האָט געקאָנט פאַרפיקסירט ווערן. לאָזט זיך פ ון די ציפערן דרינגען, אז אין יאָר 1927 זענען אַרויסגע־קומען מיט פולע 100 פּראָצענט מער ביכער איידער פריער.

און די געוואַלדגעשרייען פון איין זייט און די פרייד־געשרייען פון דער אנדערער זייט, אז יידיש גייט צוביסלעך אונטער, מוזן אנטשוויגן ווערן פאַר דער שפּראַך פון די ציפערן. וואָרים אויב זיי גיבן אונז נישט א באַווייז פון וואוקס און מהות פאַרן קוואַנטי־טאַטיווען וואוקס זענען זיי א גענוג זיכערע קריטעריע, און ס'איז נישט קיין סימן פאַרן אונטערגאַנג פון א שפּראַך, אויב ס'מערן די שאַפונגען אויף דעם לשון.

אמת, די ציפער איז נאָך גאָר קליין, אי לגבי דער אויפנעמפעיקייט פון יידישן פאָלק, אי לגבי די ציפערן ביי די אנדערע פעלקער.

אָט די פאַרגלייכונג־צוזאמענשטעלונג אין דער

טאַבעלע 3.

לאַנד	צאָל פון באַפעלקערונג אין 1000	צאָל ביכער אין יאָר 1927	פּראָפּאָרצ.
דייטשלאַנד	62.000	31.026	2.000
פּוילן	27.177	6.888	3.000
אונגאַרן	8.000	4.424	1.800
נאָרוועגן	2.790	1.238	2.250
שווייץ	3.880	1.909	2.000
לוקסעמבורג	261	138	1.900
יידיש רעדנ־דיקע יידן	8.000	1.030	7.700

ווי ס'לאָזט זיך קאָנסטאַטירן א דורכשניטלעכע פּראָפּאָרציע פון 1:2000, ד. ה. אויף 2000 קעפּ קומט אין די דאָזיקע לענדער 1 ניי־ערשיינונג אין יאָר, דערווייזט אונז ווי שטאַרק הינטערשטעליק מיר זענען לגבי די איבעריקע פעלקער. און דערביי פעלט אונז נאָך די גאָר וויכטיקע דאַטע וועגן געדרוקטע עקזעמ־פּלאַרן פון יעדן איינציקן בוך, וואָס וואָלט נאָך בול־טער געמאַכט דאָס בילד וועגן שוואַכער פאַרשפּריי־טונג פון יידישן בוך. מיר ווייסן, אז זעלטן ווען דערגרייכט א יידיש בוך א העכערע אויפלאַגע ווי 1000 און זעלטן ווען ס'טרעפט זיך אין משך פון א יאָר צוויי אויפלאַגעס פון דעמזעלבן בוך.

(סוף קומט).

געדענקט אין אייער חוב

פאַרן ייד. וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט

אייער מאַטעריעלע מיטהילף. אייער געלד־בייטראַג טאָר לענגער נישט אויסבלייבן !!

בריוו צו די „טשערנאָוויצער בלעטער".

אליין שולדיק...

חשובע רעדאַקציע !

אין נומער 6 פון „טשערנ. בלעטער" באַ־קלאָגט זיך פרל. שרה רויזנקראַנץ, הלמאי מ'האָט פאַרגעסן אינם 10־יאָריקן יובל פון שמשון פ ע ר ס ט, און זעט דערין א שטי־קל „מחשבה זרה" מצד געוויסע קרייזן. דער פאָרוואָרף איז נישט אינגאַנצן גערעכטפאַרטיקט. מ'איז לעצטנס געוווינט אַרויסצוזאָגן „בנשימה אחת" דעם נאָמען פון דעם פאָלקס־טרובאַ־דור, אינאיינעם מיט כלאַרליי „מצרים־וואַכן", „שבועות־קנישן", „פּורים־גראַגערס" און אנ־דערע „ליטעראַרישע" פּערלען, ווי שמשון איז דער אַרויסגעבער און טאָן־געבער, — אָט דאָס און טאַקע נאָר דאָס. איז לויט מיין מיינונג די הויפּט־סיבה, וואָס האָט גע־בראַכט דערצו, אז מ'האָט געקאָנט אויף א ווײַלע פאַרגעסן אין פערסטן.

וואָס איז נוגע שמשון פערסט'ס לידער, האָט ער אוודאי נישט קיין קליינע פאַר־דינסטן פאַר דער יידישער פאָלקס־דיכטונג און האָט די ווערט מ'זאָל זיך אויף אים אָפּשטעלן, ברייטער, ווי מ'האָט עס געטון ביז איצטער.

מיט כבוד און דרך־ארץ

ת. פעכט, טשערנ.

—

וואָס איז די אויפגאַבע פון „מעפעב" ?

חשובע רעדאַקציע !

מיט א גאַנץ באַזונדערער פרייד האָבן מיר יידישע בעלי מלאכות באַגריסט די אנטשטייונג פון דער נעזעלשאַפט „מעפעב", און מיט גרויס אינטערעס פאַרפאָלגן מיר דעם אנטוויקלונגס־גאַנג פון דער דאָזיקער געזעלשאַפט. און אָט בין איך אן עדות, ווי די אגענטן פון „מעפעב" באַמיען זיך הויפּטזעכלעך צו פאַרשפּרייטן געצייג און מאַשינעס צווישן נ י ש ט־יי ד י ש ע בעלי־מלאכות. די דאָזיקע דערשיינונג, לענט זיך עפּעס גאָר שווער אויפן מח. כ'פאַרשטיי, למשל, אז ווען א גויישער בעל־מלאכה, ווענדט זיך צו „מעפעב" מיט אן אנפראַגע, וועגן געצייג אדער מאַשינעס, דאַרף מען אים געבן נישט בלויז די נויטיקע אינפאָר־מאַציעס, נאָר מ'איז מחויב טאַקע צו פ א ר־ק ו י פ ן אים. א מאַשין אדער א געצייג, אויב ער פאַרלאַנגט עס. אבער צו גייען לכתחילה פאַרשפּרייטן געצייג צווישן נישט־יידישע בעלי־מלאכות, אבי צו מאַכן א גע־שעפט, דאָס איז שוין, לויט מיין מיינונג נישט די אויפגאַבע פון אזא געזעלשאַפט ווי „מעפעב".

מיט כבוד און דרך־ארץ

א בעל־מלאכה.

—

ווי אזוי דאַרף מען באַקעמפן פּאָליטישע קעגנערס ?

חשובע רעדאַקציע !

אויף שבת פ' במדבר ה. י. זענען גע־קומען צו אונז אין שטעטל ציוניסטישע פּראָפּאַגאַנדיסטן, אָפּהאַלטן א פאַרזאַמלונג, צו וועלכער ס'איז אויך געקומען א גרויסער נייגיריקער עולם, און בתוכם עטליכע פריש־געבאַקענע סאָציאַל־דעמאָקראַטן. ווי נאָר איינער פון די רעדנערס האָט באַקומען דאָס וואָרט (פאַרשטייט זיך אויף דייטש, אזוי ווי אונזערע ציוניסטן זענען זיך נוהג!) האָבן אָנגעהויבן פליען צווישנרופן: יידיש !, „רייד וואָלען יידיש" ! מילא, ווייל איז צו דעם „יידיש", וואָס מוז נעביך געשטיפּט ווערן פון „ריר וואָלען". אבער וויאזוי זאָגט דאַרט דאָס פאָלקסווערטל: „לאָז זיין פון א קאָזאַק, אבי,—" נאָר דער ווייטאָק איז, וואָס דער צווישנרוף איז געקומען פון יענע מיילער, וועלכע שעמען זיך מיט יידיש, ווי מ'שעמט זיך מיט א משומד אין דער משפחה און אויסן געווען זענען זיי נישט „אהבת מרדכי", נאָר „שנאת המן".— דער אנפירער פון אָט די, וואָס האָבן קיין אנדער קאַמף־מיטל אַר־קענען זייער קעגנער נישט געהאַט, ווי כאַפּן דאָס אומשולדיקע „יידיש" און פאַרשטאָפּן די מיילער, איז דער גברן פון דעם שטעטל און ער האָט זיך גערונגען עטלעכע יונגאַ־לעך, זיי געצאָלט צו „לימאָנאַרעס", אז זיי זאָלן שרייען: „פיי", אדער „יידיש", ווען מ'וועט זיי הייסן. זיי האָבן אליין געזען — טענה'ן זיי — ווי די ציוניסטן פאָרן אים שבת, און די חלוצות קומען צוריק פון אַ־מיט קינדער !!! די ציוניסטן ווידער — זאָגן זיי — זענען די גרעסטע פריידענ־קערס א. א. וו. ! סוף דבר: זיי האָבן די רעד־נערס בשום אופן נישט געלאָזט קומען צום וואָרט, און דער נייגיריקער עולם איז זיך נעביך צעגאַנגען.

איצט פרעגט זיך: איז טאַקע באמת נישטאָ קיין אנדער קאַמפּמיטל ? אזוי באַ־קעמפן אלע ס. ד. זייערע קעגנער ?

מיט דרך־ארץ

אייזיק רעסבעק, טשודי.

—

יוועלן און זייגערס בוכהאַלץ, נאָר רינגפּלאַץ 6

29 יאָר דאָס פאַר־טרויען פון די קונים.

מאַמע אין דער היים, צו וועלכער כ'וועל מוזן שרייבן, כ'זאָל כאָטש אָט דעם בריוו אָפּ־פטרן !

שפּיטאָל־באַדינטע לויפן אום מיט פלעשער און איימערס. איינער קומט צו, וואַרפט אויף קעמעריכן א פאַרשנדיקן בליק און פאַרשווינד ווידער. מ'זעט, אז ער וואַרט. ער דאַרף אפנים דאָס בעט...

איך דערנענטער מיך צו קעמעריכן און רעד, ווי דאָס וואָלט אים קאָנען ראַטעווען:

„ס'קען זיין, פראַנץ, אז דו וועסט קומען אין רעקאָנוואַלעסצענטן־היים קיין קלאָסטערבערג, צווישן די ווילאַס. דאַן קענסטו פון פענסטער אַרויסקוקן אויף די פעלדער, ביז צו די צוויי ביימער פון האָ־ריזאָנט. ס'איז איצינד די שענסטע צייט, ווען דער קאָרן ווערט צייטיק. פאַרנאַכט, אין דער פאַרגייענ־דיקער זון זעען אויס די פעלדער ווי פערלמוטער.

היינט דער שאָסיי פון טאָפּאָליעס ביים קלויסטער־טייך, אין וועלכן מיר פלעגן כאַפּן פיש. דו קענסט דיר ווידער מאַכן אן אַקוואַריום און כאָווען פיש. קענסט טון וואָס דיין האַרץ גלוסט און דאַרפסט קיינעם נישט פרעגן. און קלאַוויר שפּילן וועסטו אויך קענען, אויב וועסט וועלן."

איך בייג מיך איבער זיין פנים, וואָס ליגט אין שאָטן. ער אָטעמט נאָך שטיל. זיין פנים איז נאַס, ער וויינט. אָט האָסטו דיר ! א שיינע התונה האָב איך אנגעאַרבעט מיט מיין נאַרישן פּלאַפּלען !!

„אבער פראַנץ !" איך נעם אים אַרום און לייג מיין פנים צו זיינעם. „אפשר וועסטו איצינד שלאָפן ?"

ער ענטפערט נישט. די טרערן רינען אים איבער די באַקן. איך וואָלט זיי אָפּגעווישט, אָבער מיין נאָז־טיכל איז צו שמוציק.

א שעה פאַרגייט. איך בין געשפּאַנט און באַ־אָבאַכט יעדע זיינע מינע. ווען ער וואָלט כאָטש עפּעס וועלן זאָגן. ווען ער וואָלט כאָטש געעפנט דאָס מויל און געשריגן ! אָבער ער וויינט נאָר, דעם קאָפּ אין א זייט אָפּגעקערט. ער רעדט נישט פון זיין מוטער, נישט פון זיינע שוועסטער און ברידער. ער זאָגט גאָר נישט. דאָס אַלץ איז שוין ווייט פון אים. ער איז איצינד אַליין מיט זיין ניינצען־יאָריקן לעבן און וויינט, ווייל עס פאַרלאָזט אים.

פּלוצים כרכצט קעמעריך און הויבט אָן צו כאָרכלען. איך שפּרינג אויף, וואַקלענדיק לויף איך אַרויס און פרעג: ווו איז דער דאָקטער ? ווו איז דער דאָקטער ?

אז איך דערזע דעם ווייסן מאַנטל, לאָז איך אים נישט אָפּ: „קומט שנעל, א נישט שטאַרבט קע־מעריך!"

ער באַפרייט זיך פון מיר און פרעגט דעם סאַני־טעטלער: „וואָס איז דאָרט ?" יענער ענטפערט: „בעט 26, אַמפּוטירטער פוס".

ער שרייט זיך אויס: „ווי זאָל איך דערפון עפּעס וויסן ? איך האָב היינט פינף פיס אַמפּוטירט. שטופּט מיך אָפּ, זאָגט צום סאַניטעטלער: „טוט א קוק" און אַנטלויפט צום אָפּעראַציע־זאַל.

איך ציטער פאַר כעס, גייענדיק מיטן סאַניטעט־לער. ער קוקט מיך אָן און זאָגט: „איין אָפּעראַציע נאָך דער אנדערער. זינט פינף א זייגער אין דער פרי, דול צו ווערן זאָג איך דיר ! היינט אליין זעכצן „אָפּגעגאַנגען". דיינער איז דער זיבעצנטער. וועט נאָך זיכער פאַרפולט ווערן ביז צוואַנציק.

א שוואַכקייט באַפאַלט מיך. איך קען נישט מער. כ'וויל זיך נישט מער זידלען. ס'האָט נישט קיין זין. כ'וואָלט וועלן אנידערפאַלן און קיינמאָל נישט אויפ־שטיין.

מיר שטייען פאַר קעמעריכס בעט. ער איז טויט. דאָס פנים איז נאָך נאַס פון די טרערן. די אויגן האַלב אָפן. זיי זענען ווי אַלטע ביינערנע קנעפּ.

דער סאַניטעטלער פרעגט:

„נעמסט דו זיינע זאַכן ?"

איך שאָקל מיטן קאָפּ אויף יאָ.

ער זאָגט ווייטער: „מיר מוזן אים תיכף אוועק־נעמען, מיר דאַרפן דאָס בעט. אין דרויסן ליגן זיי שוין אויף דער ערד."

איך נעם די זאַכן און קנעפּל אָפּ קעמעריכן דאָס דערקענונגס־בלעכל. דער סאַניטעטלער פרעגט אויף די פּאַפּירן. זיי זענען נישטאָ. איך זאָג אז זיי מוזן זיין אין שפּיטאָל־ביוראָ און גיי אוועק. אונטער מיר שלעפּן זיי שוין פראַנצן אַראָפּ אויף א טראָג־ברעט.

פאַר דער טיר פיל איך די טונקלקייט און דעם ווינט ווי א דערלייזונג. איך אָטעם טיפער אָפּ און פיל, ווי נאָך קיינמאָל נישט, אויף מיין פנים די וואַרעמע און ווייכע לופט. אויף די מחשבות קומען מיר מיידלעך, בליענדיקע לאָנקעס און ווייסע וואָלקנ־דלעך. מיינע פיס באַוועגן זיך אין די שטיוול, איך גיי שנעל, איך לויף. סאָלדאַטן גייען לעבן מיר פאַרביי. זייער שמועס ברענגט מיך אין כעס, כאָטש איך פאַרשטיי נישט וואָס זיי רעדן. די ערד איז אָנגעזאָפּט מיט כוחות וואָס שטראָמען אַריין צו מיר דורך מיינע פיס־פּיעטעס. די נאַכט טרעשטשעט עלעקטריש. פון פראָנט הערט זיך א דומפּער שטורם, ווי א טראַמפּייטן־קאָנצערט. מיינע גלידער באַוועגן זיך עלאַסטיש, איך פיל מיינע שטאַרקע מוסקלען. איך אָטעם און סאָפּע. די נאַכט לעבט, איך לעב. איך פיל א הונגער, א פיל גרעסערן ווי פון מאָגן.

מילער וואַרט שוין אויף מיר פאַר דעם באַראַק. איך גיב אים די שיך. מיר גייען אַריין און ער מעסט זיך זיי אָן. זיי זענען פּונקט אויף אים. ער זוכט אין זיין קופערט און דערלאַנגט מיר א היפּש שטיק ווורשט. דערצו איז נאָך פאַראַן הייסער טיי מיט רום.

יידיש י. פאַנער.

—

ביבליאָגראַפיע.

„סיני" (יאָרבוך פאַר יודאישע שטודיעס. ב׳ II. געווידמעט דעם דר. אדאָלף שטערן, צו זיין 80-טן געבוירנטאָג. ארויסגעגעבן פון דער: „געזעלשאַפט פון יודאישע שטודיעס אין רומעניע"; רעדאַקטאָר: דר. מ. א. הלוי, בוקארעשט, 1929. דרוק: „טיפּאָגראַפיצא", בוקארעשט און „מארקאָוויטש עט פרידמאַן", דעווא. 16⁰, 104+XXXII ז׳.)

דער ערשטער טייל פון בוך (רומעניש, ז׳ 6—37) איז געווידמעט דעם דר. שטערן און ענטהאַלט ביאָ-ביבליאָגראַפישע ארטיקלען און כאראַקטעריסטיקן, געשריבן פון: דר. נ. נימיראָווער, דר. מ. א. הלוי, בארבו לאַזאַרעאַנו, גבריאל שעפער און האנרע מארקוס. חוץ דעם זענען נישט פאַרעפנטלעכט בלעטלעך פון די „מעמוארן" פונם בעל-היובל;

דער צווייטער טייל (רומעניש און דייטש, ז׳ 39—104), איז געווידמעט דער קולטורגעשיכטע, פאָלקלאָר אדג״ל. מיט ארטיקלען באַטייליקן זיך דאָ: דר. מ. א. הלוי, דר. מ. גאַסטער, דר. א. נ. מארק, יעודזשען רעלגיז, דר. מ. אייזלער, דר. נ. נימיראָווער, פּראָפ. ס. קראוס, נ. ברוקער, דר. נ. זינגער און נ(גוסטאַוו) סג״ל. מיר דערמאָנען דעם לעצטנס ארטיקל (ז׳ 99—104) מיטן נאָמען: „יידישער וויסנשאַפטלעכער אינסטיטוט פון ווילנע". דער מחבר, הגם נאָך גאָר א יינגערמאַן, איז א גוט באַקאַנטער נאָמען אין דער יידיש-רומענישער זשורנאַליסטיק, ווו ער האָט מיט גרויס קאָמפּעטענץ, כמעט דער איינציקער אריינגעבראַכט — „מיט שעפל און לעפל" וואָלט איך געזאָגט — פון דער יידישער ליטעראַטור; די רומענישע יודאיקא האָט ער מזכה געווען מיט א גאַנצן באַנד נאָוועלן פון דער יידישער ליטעראַטור. ס׳איז די ערשטע און איינציקע גרויסע זאַמלונג ביי אונז. דער אויבן דערמאָנטער ארטיקל, וועלכער פאַרנעמט דאָ קוים פינף זייטלעך, איז א שטאַרק קאָנצענטרירטע אָפּהאַנדלונג וועגן: דער אנשטייאונג פונם ייוו״א, זיין אנטוויקלונג, זיינע צילן און אויפגאַבן. ער מאַכט אן איבערבליק וועגן דער טעטיקייט פון די סעקציעס און קאָמיסיעס, שטעלט זיך אָפּ ברייטער אויף די אויסגאַבעס פונם אינסטיטוט און באַמערקט: „... אין די בענדער וועלכע ס׳גיבן ארויס די סעקציעס, א. נ. „שריפטן פון יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט", קריסטאַליזירט זיך דער אינטערעס וואָס דאָס פאָלק ווייזט ארויס צו זיין קולטור. און ס׳זענען באַמתע באַווייזן פון אונזערע גייסטיקע כחות. די רייכע דאַטן, ציפערן און ביבליאָגראַפישע נאָטיצן זענען עדות אז דער מחבר האָט קאָנזולטירט א סך מאַטעריאַלן און האָט זיי מעטאָדיש באַאַרבעט. זיין ארטיקל באַדאַרף אָריענטירן יענע יידישע אינטעליגענץ וועלכע איז ווייט פון דער יידישער שפּראַך און קולטור. און דערפאַר קומט דעם מחבר, א האַרציקן יישר כח. אינטערעסאַנט איז אויך דעם מחברס לאָגישער אויספיר מיט וועלכן ער שליסט זיין ארטיקל: „דער געביי ווי אויך די גאַנצע טעטיקייט פונם ייד. וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט" האָט א באַזונדערן ווערט דערמיט, וואָס ס׳האָט זיך אים איינגעגעבן צו קאָנצענטרירן ארום זיך אזויפיל ווערטפולע עלעמענטן, ארויסהעלפנדיק אזוי ארום די קולטור פונם פאָלק. דעם, אויף קאָלעקטיווע יסודות געבויעטער, אינסטיטוט איז געלונגען צו פאַרדינען די סימפּאַטיע און די הילף פון דער גרויסער מאַסע, ווערנדיק אזוי ארום, נישט קיין „אקאַדעמיע" (ווי אזוי ס׳האָבן אלע פעלקער) נאָר א קולטורעלער פאַקטאָר ארויסגעקוועלט פון די קולטורעלע שטרעבונגען פונם פאָלק".

דער דריטער טייל (העבראיש, I—XXXII ז׳) איז געווידמעט דער ליטעראַטור-געשיכטע, ארכעאָלאָגיע אדג״ל. די ארטיקלען זענען געשריבן פון: דר. מ. א. הלוי, רב מ. נ. גוטמאַן, פּראָפ. יהודה ליב פליישער און רב ישעיה רייכער. ליידער דערלויבט אונז נישט דער ענגער פּלאַץ זיך אָפּצושטעלן אויף יעדן ארטיקל באַזונדער און מיר ווילן זיך מוזן באַגנוגן מיט דער אלגעמיינער באַמערקונג, אז דער יאָרבוך „סיני" איז א נייע שוואלב אין אונזער רומענישער יודאיקא, און שטייט וויסנשאַפטלעך נישט נידעריקער פון יידישע און פרעמדשפּראַכיקע ענלעכע אויסגאַבעס, פאַר וועלכן ס׳קומט א גאָר גרויסן יישר כח דעם רעדאַקטאָר פון דער דאָזיקער אויסגאַבע — וועלכער איז אויך דער פליסיקער סעקרעטאַר פון דער אויבן דערמאָנטער געזעלשאַפט — און דער פּערזאָן פון דר. מ. א. הלוי.

שין-סמך-ריש.

מיר דרוקן אויס אונזער טיפן מיטגעפיל דעם חבר שלום מאַראַנץ צום טויט פון זיין שוועסטער.

אויפן געביט פון זיין פועלי-ציוניסטישער ארבעט זאָל ער געפונען א טרייסט.

ארג. קאָמיטעט פון דער יוגנט „פועלי-ציון", טשערנאָוויץ.

פאַר דעם אנאָנסן-טייל נעמט די רעדאַקציע נישט איבער קיין שום אחריות.

בוקאָווינער קרן-היסוד-צענטראַלע

צאָל 1240.

קאָנקורס.

מיטן 1-טן אָקטאָבער ווערט באַזעצט די שטעל פון א

דירעקטאָר

פון דער בוקאָווינער קרן-היסוד-צענטראַלע קאנדידאַטן מוזן אויפווייזן:

1) אקאַדעמישע בילדונג; 2) א פריהעריקע ציוניסטישע טעטיקייט; 3) רעטאָרישע און זשורנאַליסטישע קוואַליטעטן; 4) קענטניש אין וואָרט און שריפט פון העבראיש, יידיש, רומעניש און דייטש.

די אָפּערטן אינאיינעם מיט א קוריקולום וויטע מוזן איבערגעבן ווערן ביז צום 1-טן אויגוסט דער בוק. קרן-היסוד-צענטראַלע.

טשערנאָוויץ, 27-טן מאַי 1929.

טרינקט נאָר דאָס פון אלע אנערקאַנטע בעסטרענאָמירטע

יופּיטער-ביר

און

פּאָרטער-ענגלעז

פאַר פעלשונגען און נאָכגעמאַכטן ווערט געוואָרנט: **בערעזא.**

[Med.

Dr. Karl Seidner

געוועזענער לאַנגיאָריקער דאָקטאָר ביי דער כירורגישער אָפּטיילונג פונם פּרימאַריוס דר. י. פיליפּאָוויטש און פונם סאַנאַטאָריום „הערא", שפּעציאַליזירט אין ווין (קליניק פּראָפ. וויזער, פּראָפ. פיכלער) אָרדינירט פאַר

צאָנפּלעגע און צאָנכירורגיע

ראַטהויזשטראָז נר. 25 פון 6—3 ,12—9

Med. Dr. Konrad Merdler

פאַר פרויענקראַנקהייטן (שפּעצ. קוואַלע דיאַגנאָסטיק און באַהאַנדלונג פון עקרות

אקאָשאַר און אינערע קראַנקהייטן

רוסישעגאַס נר. 19 (הויז דר. זאַלאָזיעצקי)

11—1, 3—6

נאָר אויף אשריפטלעכער מעלדונג ווערט אָפּגעשטעלט דאָס צושיקן פון די „טש. בלעטער".

סעזאָן פונם 1-טן יוני ביזן 30-טן סעפּטעמבער.

קוראָרט GOVORA

מינעראַל-וואַסער, יאָד- און סירקע-וואַסער, וועלכע ווערן רעקאָמאַנדירט בא כראָנישע רעוומאַטיזם, ארטריטיזם, פּאָדאַגרע, סיפילים, הויט-קראַנקהייטן און בראָכן.

פיזיא טעראַפּיע, אינגאַלאַציעס, פּולווערזאַציעס, געפּרעסטער קוילן-זויער ליפט, ווי אויפן קוראָרט רייכנהאַל. עלעקטרא וואַסערוואַנעס, דיאַטערמיע, רענטגען- אולטרא-פיאָלעט שטראַל.

פיזיא-טעראַפּיע און הידרא-טעראַפּיע, אינגאַלאַציעס, פּולווערזאַציעס, דיאַטערמיע, בלאָטע-וואַנעס און קוילן-זויער פיאָלעט און רענטגען שטראַלן.

דער גרויסער האָטעל פון דער געזעלשאַפט באַזיצט אלע באַקוועמלעכקייטן.

מ׳קאָן זיך באָדן אין טייך, פאַראַן א פּליאַזש ביים טייך אַלטא.

האָטעל פּאַלאַס באַזיצט מאָדערנעם קאָמפאָרט.

דער קוראָרט **קאַלימאַנעשט-קאַטשיולאַטא** מינעראַלע סירקע-וואַסער. אָפּפיר-וואַסער צום טרינקען, וועלכע ווערן רעקאָמאַנדירט בא רעוומאַטיזם, אנעמיע, לימפאַטאַן, מינדען א. ז. וו.

קאַטשיולאַטא מינעראַלע, סירקע און ראַדיאָ-אַקטיווע וואַסערן, וועלכע ענטהאַלטן אין זיך קאַלצי, וואָס איז אומפאַרגלייכלעך נויטיג ביים הוילן פון ניר, לעבער, השתנה-רערן (שטיינער, זאַמד), פּאָדאַגרע, ארטריטיזם.

אין יוני און סעפּטעמבער לויט א פאַרקלענערטן טאַריף אויף וואַנעס און האָטעל.

נאָך אינפאָרמאַציעס זיך ווענדן:

Soc. Calimaneşti-Govoara Bucureşti I, str. Brezeanu 44

אדער צו דער אדמיניסטראַציע פון קוראָרט.

נעגרינדעט אין יאָר 1899.

די

טיפּאָגראַפיע

מ. עבנער

טשערנאָוויץ, הויפּשטראַס 8

ליפערט פּראָמפּט און ביליק כלערליי דרוקסאָרטן, ציישונגען, בראָשורן, בריפן און קוווערטס, מעמאָראַנדן אפישן, עטצ. עטצ.

שטאַמפּיליען - ערצייגונג.

זעץ-מאַשין- און סטערעאָטיפּי-באַטריב.

בעלעטריסטישע און וויסנשאַפטלעכע ווערק אין אלע שפּראַכן

געפינען זיך אין דער

בוכהאַנדלונג

דר. י. בערנפעלד

עט קאָ.

טשערנאָוויץ

סטראַדא יאַנקו פלאַנדאַר (הערנגאַס) 22

אבאָנירט דעם אָמאָפּהענגיגן ארגאַן „טשערנאָוויצער בלעטער"

„אונזער צייט"

8-טער יאָרגאַנג. די איינציקע טעגל. אידישע צייטונג אין גאַנץ רומעניע

באַזאָרגט מיט פרישעסטע און בעסטע אינפאָרמאַציעס סיי אלגעמיינע, סיי ספּעציעל פון אידישן לעבן.

אין „אונזער צייט" נעמען אנטייל די בעסטע זשורנאַליסטישע און ליטעראַרישע כחות פון לאַנד און אויסלאַנד.

ספּעציעלע באַשטענדיקע קאָרעספּאָנדענטן אין א״י, אמעריקע, פראַנקרייך, ארגענטינע, בראַזיליע, דייטשלאַנד, פּוילן, עסטרייך א. א. וו.

„אונזער צייט" איז די פאַרשפּרייטסטע צייטונג, אין גאַנץ בעסאַראַביע.

א רעקלאַם אין „אונזער צייט" איז די בעסטע גאַראַנטיע, אז יעדער אידישער סוחר, קרעמער און געברויכער וועט וויסן וועגן אנאָנסירטן.

ליינט, פאַרשפּרייט, אבאָנירט און אנאָנסירט אין דער צייטונג „אונזער צייט".

אבאָנאַמענט-פּרייז: 1 ח׳ 95; 3 ח׳ 260; 6 ח׳ 480 לעי.

אנאָנס-פּרייז: 1 שורה נאָנפּאַרעל אויף דער ערשטער זייט 12 לעי, אויף דער 3-טער זייט 8 לעי

אדרעס פון קאָנטאָר און רעדאַקציע:

„Unser Zeit" Chişinău, strada Şmidt 96 — 401 טעלעפאָן

„רעקאָרד"

פאַרבעריי און כעמישע רייניגונג פאַר נאַרדעראָבן און נעזעלשאַפט-טואַלעטן פון אלע מינים.

רוסישעגאַס נר. 7 — טשערנאָוויץ — ראַטהויזשטראַס 25

הערנהוטן

פאַרבן, רייניקן און אויף ניי פאַסאָנירן 00 פון פילץ- און וועלור-הוטן 00

רוסישעגאַס נר. 7 — „רעקאָרד" — ראַטהויזשטראַס 25.

„רעקאָרד"

רייניקט, פאַרבט אלץ גוט און ביליק

א. גראָס, טשערנאָוויץ.

רוסישעגאַס נר. 7 — ראַטהויזשטראַס 25.

Editor şi Redactor răsponsabil: S. A. Soifer.

Tipografie E. M. Ebner, Cernăuţi, str. Regele Ferdinand 8